

A Magyarországi Tanácsköztársaság Vörös Hadseregének tisztikara

Az első világháború befejezését követő magyarországi forradalmak és ellenforradalmak története iránt érdeklődő olvasóban előbb-utóbb megfogalmazódik a kérdés: kik voltak azok a katonák, katonai vezetők, akik a forradalmakban, ellenforradalmakban részt vettek, kik voltak azok a parancsnokok, tisztek, akik a polgári demokratikus népköztársaság, majd a Tanácsköztársaság, illetve az ellenforradalom hadseregeit megszervezték, irányították?

Ennek a mindenki által megfogalmazható kérdésnek a megválaszolása nem is olyan egyszerű, mint amilyennek azt hinnénk. Hogy miért, arra talán elegendő a következőkben utalni. Hetven évvel a magyarországi polgári demokratikus forradalom, majd az azt követő Tanácsköztársaság létrejötte után sem rendelkezünk olyan feldolgozással, amely a népköztársaság, illetve a Tanácsköztársaság hadserege tisztikarának az összetételét elemezte volna. Nem készültek még olyan részletes feldolgozások sem, amelyek azt vizsgálták volna, hogy miként szerveződött meg a Vörös Hadsereg vezetése. A polgári demokratikus időszak történetét, a magyar Vörös Hadsereg harcait feldolgozó, elemző tanulmányok, monográfiák és dokumentumkötetek a jelzett kérdést nem tárgyalják. A legtöbb munka megelégszik a legmagasabb katonai beosztásokat betöltött – katonai képzettséggel csak a legritkább esetben rendelkező! – vezetők neveinek felsorolásával, forradalmi tevékenységük minősítésével, méltatásával.¹

A magyar Vörös Hadsereg parancsnoki, illetve tisztikaráról mind ez idáig nem készült átfogó összeállítás, részletes feldolgozás. A kérdés iránt érdeklődő olvasó mindössze egy, mindenki által haszonnal forgatható összeállításra támaszkodhat.² Ez az összeállítás nem ad ugyan képet a magyar Vörös Hadsereg tisztikarának társadalmi, katonai-szakmai összetételéről, de a hiányos forrásanyagok ellenére is szinte naprakészen nyomon követi a hadsereg magasabb parancsnoki posztjain bekövetkezett változásokat.

Rövid tanulmányomban nem vállalkozhatom részletes, mindenre kiterjedő és a vita lehetőségét kizáró képfestésre a Magyar Tanácsköztársaság Vörös Hadseregének tisztikaráról, de arra igen, hogy felvessem e kérdés kutatásának szükségességét, a kutatómunka irányát és célját.

A magyarországi polgári demokratikus forradalom győzelme után hatalomra került kormányok, illetve ezen kormányok hadügyminiszterei – részben a wilsoni békeelvok, részben saját pacifista felfogásuk megvalósítása, továbbá a frontokról hazatérő fegyveres tömegek esetleges radikálisabb megmozdulásainak megfékezése érdekében – megkérdőjelezték a hadsereg létének szükségességét, illetve jelentőségét.³ Hangsúlyozták, hogy a polgári demokratikus Magyarországnak nincs szüksége nagy, általános hadkötelezettségen alapuló hadseregre. A felállítandó hadsereg feladatát elsősorban a belső béke és rend fenntartásában látták. Erre pedig elegendőnek mutatkozott egy önkéntesekből álló, kis létszámú hadsereg is. Ennek és a fegyveres tömegek forradalmi

megmozdulásainak a megakadályozása érdekében már a *Károlyi Mihály* vezette kormány időszakában megindult a milliós nagyságrendű hadsereg lefegyverzése. Ez egyébként a fegyverszüneti egyezmény előírásai között is szerepelt.⁴

A hadsereg szinte teljes egészének a lefegyverzése érzékenyen, mondhatni létében érintette a hivatásos, de részben a tartalékos tisztikart is. Az mindenki számára egyértelművé és világossá vált, hogy Magyarországnak nem lehet szüksége olyan nagy hadseregre, mint amilyennel korábban rendelkezett. A létszámában kisebb, fegyverzetében gyengébb, önkéntesekből álló hadseregnek pedig jóval kevesebb tisztre volt szüksége, mint amennyi a kormány rendelkezésére állt. A Károlyi Mihály vezette kormány már 1918 novemberében megkezdte a tisztikar – elsősorban a hivatásosok – létszámának csökkentését, akkor, amikor a majdani zsoldoshadsereg körvonalai még csak kirajzolódóban is alig voltak, és a szükséges tiszti létszám sem volt még ismeretes. Az 1918 november–decemberében meghozott és végre is hajtott intézkedések – a tábornoki kar valamennyi tagjának nyugállományba helyezése, a vezérkar, a hadmérnök és tűzértörzskar megszüntetése, hivatásos és tartalékos tisztek felülvizsgálat nélküli elbocsátása stb.⁵ – oda vezettek, hogy amikor a felállítandó hadsereg tiszti szükségleteit megállapították – mintegy 8500 fő –, kiderült, hogy csak körülbelül 7500 tiszt áll a kormány rendelkezésére. Ennek a 7500 főnek is csak alig negyven százalékát tették ki a hivatásos tisztek!

A „kell” és a „van” közötti különbség pótlása természetesen nem okozott volna megoldhatatlan problémát a kormánynak, hiszen hivatásos tisztek ezrei, tartalékos tisztek tízezrei voltak állás és munka nélkül. Voltak közöttük olyanok, akik egyetemekre, kereskedelmi akadémiákra iratkoztak be, mások polgári foglalkozások után néztek, míg mások a megszállt területeken élő családjaikhoz utaztak.

A hiányzó tiszti létszám pótlására azonban nem került sor, mivel a fegyverben álló hadsereg alacsony létszáma ezt még nem indokolta és a közhangulat sem kedvezett a hadsereg fejlesztésének. Nem szabad elfelejteni ugyanakkor azt sem, hogy a demarkációs vonalak állandó „beszűkülése” jelentős tiszti tömegeket választott le a polgári kormányzat ellenőrzése alatt álló területekről. Ennek egyik oka az volt, hogy a megszállás alá kerülő területeken – felsőbb utasításra – a különböző katonai parancsnokságok jelentős tiszti létszámmal visszamaradtak és csak a csapatokat vonták vissza. Ennek a ténynek 1918–1919 telén még nem volt igazán jelentősége, de 1919 tavaszán a Vörös Hadsereg szervezésének és fejlesztésének időszakában már komoly gondokat okozott.⁶

A hadsereget, a tisztikart tekintve, ez volt a helyzet 1919 márciusában, amikor a külső és belső körülmények hatására a *Kommunisták Magyarországi Pártja* és a *Magyarországi Szociáldemokrata Párt* átvette a hatalmat és létrejött a *Magyarországi Tanácsköztársaság*.

A Tanácsköztársaság kormányának, a Forradalmi Kormányzótanácsnak az első intézkedései közé tartozott a Vörös Hadsereg felállításának az elrendelése.⁷ A Vörös Hadsereget osztályhadseregként, a proletariátus hadseregként kívánták megszervezni, de egyelőre nem nélkülözhatték a korábbi korszak hadseregének, többszöri „szűrőn” átesett hivatásos állományát sem.

A polgári demokratikus időszak gyakorlatának megfelelően, a Vörös Hadsereget is önként jelentkezőkből kívánták létrehozni és a lehetőségekhez mérten proletár parancsnokok vezetésére bízni. A hadseregszervezésnek ez a le-

hetősége 1919 áprilisának közepéig, a viszonylagos béke időszakaig járható-
nak is tűnt. Az antant hatalmak jóváhagyásával és tevőleges támogatásával
megindult román, majd csehszlovák támadás azonban illuzorikussá tette a had-
sereg ilyen formában történő felállítását, a parancsnoki és a tisztikar gyors
„proletarizálását”.

1919 májusának első napjaira katasztrófálissá vált a hadihelyzet. A gyen-
gén felfegyverzett, kis létszámú – legtöbbször csak a nevükben – vöröscsa-
patok sorra-rendre vonultak vissza a keleti frontról. A legjobban felszerelt,
legtüdőképesebb *székely különítmény* (a volt 38. hadosztály) kisebb elhárító
harcok után visszavonult, majd parancsnokának, *Kratochvíl Károlynak* a ve-
zetésével megadta magát a román csapatoknak. A hadosztály tisztjeit, kato-
náit a románok internálták, többségük 1920-ban térhetett vissza Magyaror-
szágra.

A végveszélybe került Tanácsköztársaság vezetése ekkor az ország népéhez,
elsősorban a munkássághoz fordult. Felhívására ezrek jelentkeztek a Vörös
Hadseregbe, közöttük a voltak hívatásos és tartalékos tiszték százai is.⁸ Ezek a
volt tiszték alkották a későbbiek során – a már korábban is a Vörös Hadse-
regben szolgálatot vállalt hívatásos és tartalékos tisztekkel együtt – a hadse-
reg magasabb parancsnoki, illetve tisztikarát.

Felmerülhet a kérdés, vajon miért jelentkeztek, vállaltak szolgálatot a had-
seregben azok a tiszték, akik annak ellenére, hogy katonáikkal együtt éveket
töltöttek az első világháború harctereinek első vonalaiban, a népköztársaság,
illetve a Tanácsköztársaság hetoiben, hónapjaiban „nem kívánatos” személyek-
nek nyilvánítottak?

Megítélésem szerint a kérdésre adandó választ röviden három pontban le-
hetne összegezni:

1. A Tanácsköztársaság politikai és katonai vezetése egyaránt vállalta a ha-
za védelmét, amely a nacionalista eszméktől áthatott tisztikar többsége számá-
ra az *integer Magyarország védelmét* jelentette. A hadseregben szolgálatban
állt, illetve szolgálatot vállalt tiszték többsége a demarkációs vonalakon kívül
első, illetve a román, a cseh, valamint a szerb hadsereg által megszállt terüle-
tekről származott. Ezek a tiszték a Tanácsköztársaság *jogos önvédelmi harcái-
ban szülőföldjük védelmét*, illetve az elfoglalt magyar területek felszabadítá-
sát látták.

2. Oriási *katonai karrier* lehetősége csillant meg a fiatal századosok, őrna-
gyok, alezredek előtt, mivel a polgári demokratikus kormányzatok nemcsak
a tábornokokat, de 1919. január 1-jével az ezredek többségét is nyugállo-
mányba küldték. Olyan katonai beosztások nyíltak meg ezzel a Vörös Hadse-
regben szolgálatot vállalt tiszték előtt, amelyekre a többségnek általában hosz-
szú éveket kellett volna még várnia „normál” körülmények között.

3. Egyéni egzisztenciális problémák. A szolgálatot vállalók *megélhetésüket*
hivatásuk gyakorlásától várhatták csak. A munka és részben az élelmiszerek
hiánya is a katonai pályafutás továbbfolytatására kényszerítette a zömmel va-
gyontalan, a katonáskodáson kívül máshoz nemigen értő tiszteket. A Tanács-
köztársaság leverése után felállított tisztügyi igazolóbizottságok előtt a Vörös
Hadseregben szolgált tiszték *szinte mindegyike* a jelzett okokat hozta fel ment-
ségül. Az igazolóbizottságok ezeket az érveket általában *méltányolták* is.

A Magyar Tanácsköztársaság Vörös Hadserege tisztikara összetételének a
vizsgálatakor lényegesnek tartom meghatározni a tiszték származását, katonai-

szakmai felkészültségüket. Mivel a kérdés ilyen irányú megközelítéséhez – a hivatásos tisztikart véve alapul – *elegendő adat* állt a rendelkezésemre, úgy vélem, érdemes néhány lényegesebb szempontot kiemelni.

A magyar Vörös Hadsereg parancsnoki és tisztikara tagjainak születési helyét és időpontját vizsgálva, azt tapasztaljuk, hogy a *tisztek több mint ötven százaléka a szomszédos országok, illetve az antant csapatai által megszállt területekről származott*. Ez, amint azt már korábban jeleztem, meghatározta a tisztoknak a Tanácsköztársaság honvédő harcaihoz való viszonyát. Az életkori megoszlást tekintve azt tapasztaljuk, hogy a Vörös Hadsereg parancsnoki és tisztikara tagjainak tekintélyes része az 1881 és 1888 közötti években született. Ez azt jelenti, hogy a magasabb parancsnoki posztokat betöltött *tisztek átlagos életkora 32–38 év között mozgott!* Ez azért is kiemelendő, mert ez az az életkor, amelyik az ember szellemi és fizikai teljesítőképességének leghasznosabb időszaka.

A tisztikar családi hátterének, a származás kérdésének a vizsgálata azért is fontosnak látszik, mert több írásban is találkozhatunk olyan utalásokkal, hogy a hivatásos tisztek a monarchia uralkodó osztályának a köréből kerültek ki, és ez egyben meghatározta ellenforradalmi beállítottságukat, a proletárdiktatúrához való viszonyukat. Ez a megállapítás, úgy vélem, túlzottan leegyszerűsíti a dolgokat. Tény, hogy a hivatásos tisztek döntő többsége – egy része ezt hangoztatta is – csak mint katona és nem mint a szocialista eszmék elkötelezett híve teljesítette kötelességét, de emiatt nem tekinthető egyben ellenforradalmárnak. *A Vörös Hadseregben szolgált volt hivatásos tisztekről elmondható, hogy döntő többségükben az Osztrák–Magyar Monarchia kispolgári, értelmiségi családjaiból származtak* – gyakorlatilag ugyanazon körből, rétegből, amelyből a Tanácsköztársaság vezetőinek a többsége is, azzal a különbséggel, hogy a tisztek között szinte kimutathatatlan volt a zsidó származású. A kispolgári, értelmiségi családokból kikerült tisztek számára a katonatiszti hivatás – legtöbbször gyermekfejjel történt választása –, a tisztikarban való társadalmi hierarchiában való előrelépést jelentette. A tisztikar hivatás feladása számukra 1919 tavaszán ennek a társadalmi emelkedésnek a megállását, esetleg visszacsúszást jelentett volna. *(1919. március–áprilisában még nem volt előrelátható, hogy a Tanácsköztársaság mindössze 133 napot él majd meg!)*

Ha azt vizsgáljuk, hogy a Vörös Hadsereg tisztjei között milyen arányban találjuk meg a közös hadseregben, illetve a volt honvédségben szolgálatot teljesített tiszteket, akkor azt tapasztaljuk, hogy ez az arány kb. ötven-ötven százalékos. Ez mindenképp a volt honvédtisztek számára kedvező, összevetve az egykori közös, illetve honvéd hadsereg arányait. Megjegyzendő ugyanakkor az is, hogy a volt közös tisztek szinte kivétel nélkül magyarországi illetőségűek voltak, és ismert az a tény is, hogy a polgári demokratikus időszakban a volt honvéd-, illetve a magyarországi közös alakulatok össze-, vagy egybeolvadtak.

A magyar Vörös Hadsereg tisztikarának rendfokozati megoszlását vizsgálva – értelemszerűen a volt rendfokozatokra kell gondolnunk, hiszen közzismert, hogy az orosz Vörös Hadseregben meghonosodott gyakorlatnak megfelelően, a magyar Vörös Hadseregben is eltörölték a tisztikar rendfokozatokat –, azt látjuk, hogy a tisztikar többsége századosi, őrnagyi rendfokozatot viselt. Kevesebb volt az alezredesti rendfokozatú tiszt és szinte elenyésző az ezredek száma. Ez a már korábban jelzett nyugállományba helyezési „programnak” volt köszönhető. Ugyanakkor azt is el kell mondani, hogy ezek a rangban és élet-

Fela proletárság védelmére!

Testvér! Segíts!

GPA
JUGOSLAVIA

POŠTAK BILJETA

16

korban egyaránt fiatal tiszték maguk mögött tudva a világháború négy esztendejének több tíz hónapos első vonalbeli szolgálatát, sok esetben a vezérkari képzettséget és szolgálatot, komoly szakmai háttérrel biztosítottak a Vörös Hadsereg, általában és elsődlegesen politikai szempontokból kiválogatott legmagasabb beosztású parancsnokainak!

Nem tartanám célravezetőnek a magyar Vörös Hadsereg tisztikarának nemzetiségi megoszlását vizsgálat tárgyává tenni; amennyiben ugyanis a tudományosság talaján maradunk – ami alapkövetelmény –, azt tapasztalnánk, hogy az internacionalista egységek-alegységek tisztjeit leszámítva – a tisztjeinek több mint kilencven százaléka magyarnak vallotta magát.

Az eddig elmondottakban azt igyekeztem felvázolni, hogy miért is vállalták a volt hivatásos tiszték a számukra idegennek tartott Tanácsköztársaság szolgálatát, és milyen környezetből jöttek. A továbbiakban azt szeretném érzékeltetni, hogy a többségükben őszintén a haza védelmét vállaló tiszték miért fordultak el a Tanácsköztársaságtól, néha szembe is azzal.

Ismeretes, hogy a Vörös Hadsereg elhárító, majd támadó hadműveleteinek a heteiben a volt hivatásos tiszték teljes lelkesedéssel vették ki részüket a harcokból, ugyanakkor 1919 júliusának közepétől azt láthatjuk, hogy egyre többen jelentenek beteget, válnak ki különböző ürügyekre hivatkozva a szolgálatból, sőt vannak, akik a Szegeden megalakult ellenforradalmi kormány, illetve hadserege⁹ szolgálatába lépnek, elhagyják a Vörös Hadsereget.

Az okokat keresve, úgy vélem, az első helyen kell megemlíteni azt a tényt, amely *Stromfeld Aurélt* is lemondásra „kényszerítette”. Ez a sikeres felvidéki felszabadító hadjáratot követő – politikai megfontolásokból történő – visszavonulás. Stromfeld példája az általa irányított és személye által befolyásolt főparancsnokság tisztjeiben is hasonló reagálásokat váltott ki. A jelentős részben a megszállt területekről származó tiszték a visszavonulásban a megszállt területek felszabadításába vetett hitüket veszítették el.

Döntő súlya – ha nem a legmeghatározóbb szerepe! – volt annak a ténynek is, hogy Szegeden létezett már egy másik kormány – amellyel talán az antant is hajlandó lett volna tárgyalni – és annak szerveződő hadserege. Ez a hadsereg pedig már csak külső jegyei miatt is közelebb állt a volt hivatásos tisztékhez, mint a Vörös Hadsereg. A szegedi hadsereg iránt érzett „vonzalom” 1919 júliusában olyan méreteket öltött, hogy egyesek – például *Werth Henrik* – felajánlották szolgálataikat.

Az el- és szembefordulás kérdését vizsgálva nem szabad figyelmen kívül hagyni azt a tényezőt sem, hogy a volt hivatásos tiszték és a zömmel katonai ismeretek és tapasztalatok nélküli politikai megbízottak között állandó ellentétek feszültek. A politikai megbízottak katonai-szakmai kérdésekbe avatkoztak, a volt hivatásos tisztékben a szabotórt, az ellenforradalmárt látták. A legkisebb gyanúsán vélt jelre parancsnokokat tartóztattak le, váltottak fel. Ez az ellentét, kölcsönös bizalmatlanság különösen az 1919. június 24-i ellenforradalmi kísérlet után erősödött meg. E feloldhatatlannak tűnő ellentét veszélyességét hangsúlyozta többek között a Hadügyi Népbiztosság 31. (osztályi személynegyű) osztálya vezetőjének, *Schranz Ödön* volt alezredesnek, túlzásoktól ugyan nem mentes, *Szántó Béla* hadügyi népbiztos számára készített 1919. július 10-i feljegyzése.¹⁰

A Vörös Hadsereg 1919 júliusának közepétől egyre passzívabbá váló tisztikara a Tanácsköztársaság bukása után, szinte teljes egészében beleolvadt a nemzeti hadseregbe, majd az újjászerveződő honvédségbe. A beilleszkedés,

ha nem is zavarmentesen, de rövid idő alatt megoldódott. A volt „vörös” és „fehér”, hivatásos és tartalékos tisztekből kialakult az egységes „magyar királyi honvéd tisztikar”. Mondhatjuk ezt annak ellenére, hogy még az 1920-as évek második feléből is vannak adataink arra nézve, hogy az egykori „vöröstitisztek” pályafutását, katonai karrierjének alakulását nagyobb „figyelemmel kísérték”, mint a Vörös Hadseregben nem szolgáltakét.¹¹

A forradalmak alatti magatartás igazolására alakult bizottságok általában nem találtak különösebb kivétneivalót a Vörös Hadseregben eltöltött hetekben, hónapokban, már csak azért sem, mert a tisztek szinte kivétel nélkül kényszerre hivatkoztak és mindig volt, aki ezt igazolta is. Ugyancsak visszatérő védekezés volt még a haza védelmének a felelőse, amelynek *őszinteségében nincs okunk kételkedni*.

Felmerülhet a kérdés, vajon miért volt szüksége a szerveződő új hadseregnek a Tanácsköztársaság alatt szolgálatot vállalt tisztekre? A válasz az adatokat, tényeket figyelembe véve, egyszerűnek tűnik. Az első világháborúban szolgált hivatásos tisztikar főhadnagyainak-alezredeseinek a döntő többsége a Tanácsköztársaság Vörös Hadseregében szolgált. A kisebb rész tartotta magát távol a szolgálattól, illetve volt hadifogságban, külföldön, vagy a Nemzeti Hadseregben. Ugyanakkor tény az is – ezt a későbbi katonai pályafutások ékesen bizonyítják –, hogy a Vörös Hadseregben szolgált hivatásos tisztek katonai-szakmai felkészültsége *messze meghaladta a „szegedi” indittatásúékat*. Hangsúlyozandó tény az is, hogy a Szegeden megalakult Nemzeti Hadsereg tisztjeinek zöme nem hivatásos, hanem tartalékos tiszt volt. Ezek nagy részére a hadsereg a későbbiekben nem tartott igényt. Az újjáalakuló hadseregnek fiatal, haditapasztalatokkal rendelkező hivatásos tisztekre volt szüksége, hiszen idősebb ezredesek, tábornokok fölös számban is jelentkeztek szolgálattételre.

Ebben a szükségben látom az egyik okát annak, hogy az ellenforradalmi rendszer katonai bíróságai igen kevés hivatásos tisztet ítéltek rangvesztésre, nyugdíjazásra, illetve súlyosabb büntetésként börtönre. Hogy több esetben is mennyire tolerálták a Népköztársaság hadseregében, illetve a Vörös Hadseregben viselt tisztségeket, arra példaként említhető *Tombor Jenő, Julier Ferenc, Bartha Albert* esete. Horthy Miklós kormányzó mindhárom tisztnek, saját kérésére, a tényleges állományban az előléptetését elrendelte – „kivételesen és kegyelemből” – és az így ezredessé kinevezetteket 1924-gyel nyugállományba helyezte, a teljes nyugdíj folyósítása mellett.¹²

Természetesen voltak olyan katonai vezetők is, akiknek a Vörös Hadseregben vállalt tevékenységüket nem bocsátották meg, így *Stromfeld Aurélnak, Kerekes Józsefnek*.

Körvonalaiiban sem tűnne teljesnek az általam felvázolt kép, ha nem tennék említést név szerint is azokról a hivatásos tisztekről – a teljesség igénye nélkül –, akik a Vörös Hadseregben teljesített szolgálat után, az ellenforradalmi rendszerben a katonai felső vezetés tagjaivá lettek. Ezeknek a tiszteknek a többsége 1919 augusztusáig, a Tanácsköztársaság bukásáig szolgált a Vörös Hadseregben, a politikai és katonai vezetés megelégedésére.

Solarcz Hugó, mint a 29. dandár parancsnoka harcolt 1919-ben a Vörös Hadsereg soraiban, később mint vitéz *Sónyi Hugó* gyalogsági tábornok, a honvédség főparancsnoka 1936 és 1940 között.

Stojakovics Döme, 1919-ben a Vörös Hadsereg hírszerző- és kémelhárító-szolgálatának főnöke, később vitéz *Sztójay Döme* néven altábornagy, berlini magyar követ, majd 1944-ben miniszterelnök és szolgálaton kívüli viszonyban vezérezredes.

Erb Gusztáv, 1919-ben a Vörös Hadsereg főparancsnokságán Stromfeld Aurél mellett teljesített szolgálatot, később vitéz *Hennyey Gusztáv* néven hadtestparancsnok, gyalogsági felügyelő, majd a Lakatos-kormány külügyminisztere, szolgálaton kívüli viszonyban vezérezredes.

Fleischbacher Rudolf 1919-ben a Vörös Hadsereg főparancsnokságán szolgált, az ellenforradalmi korszakban vitéz *Andorka Rudolf* néven a 2. vkf. osztály (hírszerzés, kémelhárítás) vezetője, majd 1939 és 1941 között madridi magyar követ.

Knausz Ferenc, a Vörös Hadsereg délszláv nyilvántartásának a vezetője 1919-ben, 1941 és 1944 között vitéz *Szombathelyi Ferenc* vezérezredesként a honvéd vezérkar főnöke.

Bengyel Sándor 1919-ben századosként hadosztály-, majd hadtest vezérkari főnök a Vörös Hadseregben (Stromfeldhez hasonlóan aranyórárt kapott a felvidéki hadjáratért!), később *Győrffy-Bengyel Sándor* néven vezérezredes és 1941–1942-ben közellátásügyi tárca nélküli miniszter.

A felsoroltakon kívül jól ismert nevek még a következők (az ellenforradalmi korszakban valamennyien altábornagyok, vezérezredesek, 1919-ben a Vörös Hadsereg tisztjei): *Béldy Alajos*, *Beregyfő Károly*, *Csatay Lajos*, *Lakatos Géza*, *Lenz Albin*, *Miklós Béla*, *Módly Zoltán*, *Nagy Vilmos*, *Németh József*, *Révy Kálmán*, *Siegler Géza*, *Veress Lajos*, *Vörös János*...¹³

Az eddigiek összegzésként, úgy vélem, elfogadhatjuk azt a megállapítást, miszerint a Magyar Tanácsköztársaság Vörös Hadseregének parancsnoki és tisztikarát az Osztrák–Magyar Monarchia hadseregének és a volt magyar királyi honvédségnek az alacsonyabb rendfokozatú hivatásos és tartalékos tisztjei alkották. A Vörös Hadseregben történt szolgálatvállalásukat elsősorban a *baza védelme* inspirálta. Számukra a proletárdiktatúra politikamentesnek képzelt szolgálata a katonai pályafutás további biztosítását, a megélhetést jelentette. A parancsnoki és tisztí tekintély korlátozását eltűrték, de nem fogadták el. Amikor választási lehetőségük nyílt, látva az általuk addig szolgált – de nem szeretett és csak szükségből elfogadott – rendszer reménytelen helyzetét, a régi, számukra megszokott és elfogadott társadalmi rendet képviselő ellenforradalom mellé álltak. A Vörös Hadseregben eltöltött hetek, hónapok életüknek csak apró epizódjai maradtak.

JEGYZETEK

1. A polgári demokratikus forradalom és a Tanácsköztársaság történetét feldolgozó irodalomból a teljesség igénye nélkül:
Hajdu Tibor: Tanácsok Magyarországon, Bp. 1958., uő: Az őszirózsás forradalom, Bp. 1963. uő: A magyarországi Tanácsköztársaság, Bp. 1969., **Hetés Tibor:** Munkás-
 ezredek előre!, Bp. 1960., **Diptai Ervin:** A Magyar Tanácsköztársaság, 3. jav. kiad. Bp. 1979., uő: Vöröskatonák előre!, A magyar Vörös Hadsereg harcai, 1919. 2. kiad. Bp. 1979., A Magyar Tanácsköztársaság 60. évfordulójára. Tudományos ülésszak, Budapest, 1979. március 6–7. Szerk.: **Köpeczi Béla,** Bp. 1980., A magyar Vörös Hadsereg 1919 (Válogatott dokumentumok), Bp. 1959., **Siklós András:** Az 1918–1919. évi magyarországi forradalmak. Források, feldolgozások. Bp. 1964.
2. **Fogarassy László:** Kik vezették az 1919-es Vörös Hadsereget? Borsodi Szemle, 1971/1. szám. 70–78. old.
3. Többek között ezt a nézetet hangoztatta a Károlyi-kormány hadügyminisztere, **Linder Béla,** a budapesti helyőrség tábornokai és tisztjei előtt mondott beszédében 1918. november 2-án, a parlament előtt. Akkor hangzottak el a sokat idézett szavak: „Nem kell hadsereg többé! Soha többé katonát nem akarok látni!” Idézi: **Liptai Ervin:** Vöröskatonák előre! A magyar Vörös Hadsereg harcai 1919. Bp. 1979. 19. old.
4. A fegyverszüneti feltételekről, illetve a feltételek kialakulásáról részletesebben: **Ormos Mária:** Padovától Trianonig, 1918–1920. Bp. 1983. 26–75. old.
5. A felsoroltakról a következő rendeletek intézkedtek: A vezérkari testület megszüntetése. 33.655/eln. 1.—1918. számú hadügyminiszteri rendelet. Rendeleti Közlöny a magyar hadsereg számára. (Szabályrendeletek, 1918/107. szám 711. old.) A továbbiakban RK/Szab., A tűzértörzskar és a hadmérnöktörzskar megszüntetése. 33.679/eln. 1.—1918. RK/Szab. 1918/110. szám 719. old. Saját kérelemre történő nyugállományba helyezések felülvizsgálat nélkül. 34.229/eln. 2.a.—1918. RK/Szab. 1918/110. 720. old. Kényszer-nyugdíjazás. 1973/eln. 31.—1919. RK/Szab. 1919/9. szám 34. old. Tisztikar apasztása. 4162/eln. 31.—1919. RK/Szab. 1919/16. szám 74–75. old. Tisztikar apasztása. 4163/eln. 31.—1919. RK/Szab. 1919/18. szám 80–81. old.
6. **Schranz Ödön** volt alezredes a Hadügyi Népbiztosság 31. (Tisztii, személyügyi) osztálya vezetőjének 1919. július 10-i jelentése **Szántó Béla** hadügyi népbiztosnak. Az eredeti jelentés másolata birtokomban.
7. A Forradalmi Kormányzótanács 1919. március 24-én rendelte el a Vörös Hadsereg felállítását. A 12 pontból álló rendelet teljes szövegét közli: A magyar Vörös Hadsereg 1919. (Válogatott dokumentumok). Bp. 1959. 2. számú dokumentum, 81–82. old.
8. Megjegyzendő, hogy a későbbiek során a volt hivatásos tisztek számára, a Vörös Hadseregben jelentkező égető tiszti hiányokra való tekintettel kötelezővé tették a jelentkezést.
9. A magyar Nemzeti Hadsereg felállításáról a Szegeden székelő ellenforradalmi kormány hadügyminiszterének — Horthy Miklósnak — 1919. június 6-án kelt 40/1919. 1. számú rendelete intézkedett. A rendelet szövegét közli: Csak szolgálati használatra! Iratok a Horthy-hadsereg történetéhez 1919–1938. Szerk.: **Hetés Tibor—Morva Tamásné** Bp. 1969. 1. számú dokumentum, 57. old.
10. Schranz Ödönnek a 6. számú jegyzetben idézett jelentése.
11. Ilyen jelentés olvasható például **Berger Károly** (később Beregfy) vezérkarhoz beosztott századosról. Hadtörténelmi Levéltár Honvédelmi Minisztérium elnöki C. osztály 1920. I. tétel, 105.785.
12. Az előléptetésekre és a nyugállományba helyezésekre, visszamenőleg érvényes hatállyal 1930-ban, **Gömbös Gyula** honvédelmi miniszter előterjesztésére került sor. Hadtörténelmi Levéltár Kormányzói Elhatározások 1930. február 12. (85titk./K.I.—1930.)
13. A felsorolt személyek katonai pályafutásának részletezését lásd: Szakály Sándor: Az ellenforradalmi Magyarország (1919–1944) hadseregének felső vezetése. Adattár I. rész A—K. In.: Hadtörténelmi Közlemények 1984/2. és Adattár II. rész L—Z. In.: Hadtörténelmi Közlemények 1984/3. szám.